

**Lösningförslag till tentamensskrivning i Matematik IV, 5B1210 och Matematik IV, 5B1230.
Repetitionskursens tentamen.**

Fredagen den 20 augusti 2004, kl 1400-1900.

DEL1:

Modul 1. En full tank innehåller 300 liter vatten i vilket 50 gram salt är löst.

En annan saltlösning med koncentrationen 2 gram per liter pumpas in med en hastighet av 3 liter per minut.

Den välblandade lösningen pumpas ut med hastigheten 3 liter per minut.

Ställ upp en differentialekvation som beskriver detta förlopp.

Ställ även upp motsvarande differentialekvation då utpumpningshastigheten är 2 liter per minut.

Bestäm saltmängden vid tiden t för det fall då tanken ej sprängs.

Lösning:

Låt $S(t)$ vara saltmängden i tanken vid tiden t .

Förändringen av saltmängden per tidsenhet blir: $\frac{dS}{dt} = 2 \cdot 3 - \frac{S(t)}{300} \cdot 3$.

Vid den lägre pumphastigheten erhålles istället differentialekvationen: $\frac{dS}{dt} = 2 \cdot 3 - \frac{S(t)}{300} \cdot 2$.

För att tanken ej skall sprängas måste inpumpningshastigheten och utpumpningshastigheten vara lika.

Vi löser således den första differentialekvationen.

Denna är linjär av första ordningen och en allmän lösning kan erhållas som allmänna homogena lösningen plus en partikulärlösning.

Den allmänna homogena lösningen ges av $S_h(t) = Ae^{-\frac{t}{100}}$ och en partikulärlösning är $S_p(t) = 600$.

Den allmänna lösningen är således $S(t) = S_h(t) + S_p(t) = Ae^{-\frac{t}{100}} + 600$.

Vid tiden noll är saltmängden lika med 50 gram. Det ger att konstanten är lika med -550.

Den sökta lösningen är $S(t) = 600 - 550e^{-\frac{t}{100}}$.

SVAR: Den första differentialekvationen blir $\frac{dS}{dt} = 2 \cdot 3 - \frac{S(t)}{300} \cdot 3$.

Den andra differentialekvationen blir $\frac{dS}{dt} = 2 \cdot 3 - \frac{S(t)}{300} \cdot 2$.

Den sökta lösningen är $S(t) = 600 - 550e^{-\frac{t}{100}}$.

Modul 2. Lös differentialekvationen $y'' + 9y = f(t)$, där $f(t) = 3$, $1 \leq t \leq 2$ och noll för övrigt.

Vidare skall begynnelsevillkoren $y(0) = 1$ och $y'(0) = 3$ vara uppfyllda.

Lösning:

Laplaceformera differentialekvationen: $s^2 Y(s) - sy(0) - y'(0) + 9Y(s) = F(s)$.

Insättning av begynnelsevillkoren ger $Y(s) = \frac{s+3}{s^2+9} + \frac{F(s)}{s^2+9}$.

För bestämning av högerledets Laplacetransform använder vi dess definition. (Heaviside går också bra.)

$$F(s) = L\{f(t)\} = \int_0^{\infty} f(t)e^{-st} dt = \int_1^2 3e^{-st} dt = \frac{3(e^{-s} - e^{-2s})}{s}$$

Den sökta lösningens Laplacetransform är $Y(s) = \frac{s+3}{s^2+9} + \frac{3(e^{-s} - e^{-2s})}{s(s^2+9)} = \frac{s+3}{s^2+9} + \frac{1}{3}(e^{-s} - e^{-2s})\left(\frac{1}{s} - \frac{s}{s^2+9}\right)$.

Återtransformering ger oss vår sökta lösning:

$$y(t) = \cos 3t + \sin 3t + \frac{1}{3}U(t-1)(1 - \cos 3(t-1)) - \frac{1}{3}U(t-2)(1 - \cos 3(t-2))$$

Här är $U(t-a)$ Heavisidefunktionen.

SVAR: Den sökta lösningen är

$$y(t) = \cos 3t + \sin 3t + \frac{1}{3}U(t-1)(1 - \cos 3(t-1)) - \frac{1}{3}U(t-2)(1 - \cos 3(t-2))$$

Modul 3. Betrakta ett linjärt system av differentialekvationer $\dot{\mathbf{X}} = \mathbf{A}\mathbf{X}$, där $\mathbf{X} = \begin{bmatrix} x \\ y \end{bmatrix}$.

Låt matrisen \mathbf{A} vara konstant och ha egenvärdena λ_1 och λ_2 .

Avgör om lösningarna är stabila eller instabila samt ange typ (nod, sadelpunkt, spiral, centrum)

a) $\lambda_1 = 3, \lambda_2 = -2$.

b) $\lambda_{1,2} = 1 \pm 9i$.

c) $\lambda_1 = 4, \lambda_2 = -3$.

Lösning:

a) I detta fall är egenvärden reella och med olika tecken. Således är det en sadelpunkt och därmed instabil.

b) Komplexa egenvärden med realdelen skild ifrån noll.

Detta är en spiral och negativ realdel medför att spiralen är stabil.

c) Reella och skilda egenvärden ger en nod och negativa egenvärden medför stabilitet.

SVAR: a) Sadelpunkt, instabil.

b) Stabil spiral.

c) Stabil nod.

Modul 4. Bestäm den funktion, $u(x, t)$, som uppfyller differentialekvationen $u_t = u_x$ och villkoret $u(x, 0) = 7e^x + 5e^{3x}$.

Lösning:

Vi använder variabelseparationsmetoden, dvs vi sätter $u(x, t) = X(x)T(t)$ och sätter in detta i den givna partiella

differentialekvationen. Vi får då: $X(x)T'(t) = X'(x)T(t)$, dividera med $X(x)T(t)$. Då erhålles $\frac{T'(t)}{T(t)} = \frac{X'(x)}{X(x)}$.

Denna kvot är konstant, ty vänstra ledet beror endast av t och högra ledet beror endast av x . Kalla konstanten för λ .

Vi får då ett system av ordinära differentialekvationer: $\begin{cases} T'(t) = \lambda T(t) \\ X'(x) = \lambda X(x) \end{cases}$

Detta system har den allmänna lösningen $\begin{cases} T(t) = Ae^{\lambda t} \\ X(x) = Be^{\lambda x} \end{cases}$ vilket ger $u(x, t) = Be^{\lambda x} Ae^{\lambda t} = Ce^{\lambda(x+t)}$.

Även linjärkombinationer av sådana lösningar är lösning till differentialekvationen. Vi skall bestämma den lösning som uppfyller villkoret $u(x, 0) = 7e^x + 5e^{3x}$. Den sökta lösningen är $u(x, t) = 7e^{(x+t)} + 5e^{3(x+t)}$.

SVAR: Den sökta funktionen är $u(x, t) = 7e^{(x+t)} + 5e^{3(x+t)}$.

Modul 5.. Beräkna dubbelintegralen $\int_{x=0}^1 \int_{y=\sqrt{x}}^1 e^{xy} dy dx$.

Lösning:

Den givna integrationsordningen innebär följande: $\begin{cases} x: 0 \rightarrow 1 \\ y: \sqrt{x} \rightarrow 1 \end{cases}$.

Vi kastar om integrationsordningen.

Då erhålles: $\begin{cases} x: 0 \rightarrow y^2 \\ y: 0 \rightarrow 1 \end{cases}$.

Dubbelintegralen blir då

$$\int_{x=0}^1 \int_{y=\sqrt{x}}^1 e^{x/y} dy dx = \int_{y=0}^1 \int_{x=0}^{y^2} e^{x/y} dx dy = \int_{y=0}^1 \left[ye^{x/y} - ye^{y^2/y} \right]_{x=0}^{x=y^2} dy$$

$$\int_{x=0}^1 \int_{y=\sqrt{x}}^1 e^{x/y} dy dx = \int_{y=0}^1 (ye^{y^2/y} - ye^{y^2/y}) dy = \left[ye^{y^2/y} - e^{y^2/y} \right]_{y=0}^1 = \left[\frac{1}{2} + 1 \right]_{y=0}^1 = \frac{1}{2}$$

SVAR: Dubbelintegralen blir $\frac{1}{2}$.

Modul 6. Beräkna flödesintegralen $\int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA$, där vektorfältet $\mathbf{u} = (x^3, y^3, z^3)$, S är den slutna yta som begränsar

halvklotet $\{(x, y, z): x^2 + y^2 + z^2 \leq R^2, z \geq 0\}$ och $\hat{\mathbf{n}}$ är den utåtriktade enhetsnormalen till ytan S .

Lösning:

Den sökta flödesintegralen kan beräknas direkt eller ännu bättre genom att använda divergenssatsen.

Villkoren för divergenssatsen är uppfyllda.

Först beräknas divergensen för vektorfältet.

$$\text{div } \mathbf{u} = \frac{\partial}{\partial x} x^3 + \frac{\partial}{\partial y} y^3 + \frac{\partial}{\partial z} z^3 = 3x^2 + 3y^2 + 3z^2.$$

$$\text{Divergenssatsen } \int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA = \int_K \text{div } \mathbf{u} dx dy dz, \text{ ger: } \int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA = \int_K (3x^2 + 3y^2 + 3z^2) dx dy dz.$$

Här är K området innanför den slutna ytan S .

Eftersom området är ett halvklot passar sfäriskt polära koordinater bra för att beskriva detta.

$$\text{Området ges då av } K = \{(r, \theta, \phi): 0 \leq r \leq R, 0 \leq \theta \leq \frac{\pi}{2}, 0 \leq \phi < 2\pi\}.$$

Volymselementet ges i sfäriskt polära koordinater av $r^2 \sin \theta dr d\theta d\phi$.

$$\text{Flödesintegralen blir då } \int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA = \int_{K_r} 3r^2 r^2 \sin \theta dr d\theta d\phi.$$

$$\text{Trippelintegralen kan uppdelas i tre enkelintegraler: } \int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA = \int_{r=0}^R \int_{\theta=0}^{\frac{\pi}{2}} \int_{\phi=0}^{2\pi} 3r^4 \sin \theta d\theta d\phi dr = \frac{3R^5}{5} \cdot 1 \cdot 2\pi = \frac{6\pi R^5}{5}.$$

$$\text{SVAR: Flödesintegralen blir } \int_S \mathbf{u} \cdot \hat{\mathbf{n}} dA = \frac{6\pi R^5}{5}.$$

DEL2:

11. Vilka värden kan linjeintegralen $\int_C (y - 2x^2y) dx + (xy^2 - 3x) dy$ anta om C är en enkel sluten kurva som genomlöps ett

varv i positiv led?

Lösning:

Vi tillämpar Green's formel i planet och erhåller då:

$$\int_C (y - 2x^2y) dx + (xy^2 - 3x) dy = \int_D \left(\frac{\partial}{\partial x} (xy^2 - 3x) - \frac{\partial}{\partial y} (y - 2x^2y) \right) dx dy = \int_D \{y^2 - 3 - (1 - 2x^2)\} dx dy$$

Det minsta värdet som integralen kan anta erhålles då integrationsområdet är det område där integranden är negativ. Således ges detta av

$$D_{\min} = \left\{ (x,y): y^2 \leq 3 - (1 - 2x^2) \leq 0 \right\} = \left\{ (x,y): 2x^2 + y^2 \leq 4 \right\} = \left\{ (x,y): \frac{x^2}{2} + \frac{y^2}{4} \leq 1 \right\}.$$

Vi beräknar integralen över detta område och använder oss då av elliptiska koordinater: $\begin{cases} x = \sqrt{2}r \cos \varphi \\ y = 2r \sin \varphi \end{cases}$.

Integrationselementet blir i elliptiska koordinater lika med $2\sqrt{2}rdrd\varphi$ och integrationsområdet beskrivs av $D_{r\varphi\min} = \{(r, \varphi): 0 \leq r \leq 1, 0 \leq \varphi < 2\pi\}$.

Insättning i integralen ger: $\oint_C (y - 2x^2y)dx + (xy^2 - 3x)dy = \iint_{D_{r\varphi\min}} \{4r^2 \sin^2 \varphi - 4 + 4r^2 \cos^2 \varphi\} 2\sqrt{2}rdrd\varphi$.

$$\oint_C (y - 2x^2y)dx + (xy^2 - 3x)dy = 2\sqrt{2} \iint_{D_{r\varphi\min}} \{4r^3 - 4r\} drd\varphi = 2\sqrt{2} \cdot 2\pi \cdot [r^4 - 2r^2]_{r=0}^1 = -4\pi\sqrt{2}.$$

Det minsta värde linjintegralen kan anta är $-4\pi\sqrt{2}$.

Vi undersöker nu vilka värden som kan antas och betraktar en skara av ellipser på formen: $\begin{cases} x = a\sqrt{2}r \cos \varphi \\ y = a2r \sin \varphi \end{cases}$.

Insättning i integralen ger:

$$\oint_C (y - 2x^2y)dx + (xy^2 - 3x)dy = \iint_{D_{r\varphi\min}} \{4a^2r^2 \sin^2 \varphi - 4 + 4a^2r^2 \cos^2 \varphi\} a^2 2\sqrt{2}rdrd\varphi$$

$$\oint_C (y - 2x^2y)dx + (xy^2 - 3x)dy = a^2 2\sqrt{2} \iint_{D_{r\varphi\min}} \{a^2 4r^3 - 4r\} drd\varphi = a^2 2\sqrt{2} \cdot 2\pi \cdot [a^2 r^4 - 2r^2]_{r=0}^1 = a^2 4\pi\sqrt{2}$$

Vi har en kontinuerlig funktion som antar alla värden från det minsta $-4\pi\sqrt{2}$ och uppåt.

SVAR: De värden som linjeintegralen kan anta är från det minsta $-4\pi\sqrt{2}$ och obegränsat uppåt.

12.a) Låt en oändlig ortogonal följd av funktioner vara given på intervallet $[a, b]$.

Låt vidare $y = f(x)$ vara en styckvis kontinuerlig funktion på intervallet $[a, b]$.

Bestäm f 's utveckling i den ortogonala funktionsföljden.

b) Utveckla $f(x) = \begin{cases} 0, & a \leq x < 0 \\ \sin mx, & 0 \leq x \leq \pi \end{cases}$ i funktionsföljden $\{1, \cos nx, \sin mx\}$, $n = 1, 2, 3, \dots$, $m = 1, 2, 3, \dots$.

c) Bestäm seriens värde för $x = 0$.

Lösning:

a) Låt den givna följd av ortogonala funktioner ges av $\{\varphi_n(x)\}_{n=1}$.

Skriv $f(x)$ som en linjärkombination av de ortogonala funktionerna.

$$f(x) = c_1\varphi_1(x) + c_2\varphi_2(x) + \dots + c_n\varphi_n(x) + \dots$$

Multiplitera ekvationen med $\varphi_m(x)$ och integrera över intervallet $[a, b]$.

$$\int_a^b f(x)\varphi_m(x)dx = c_1 \int_a^b \varphi_1(x)\varphi_m(x)dx + c_2 \int_a^b \varphi_2(x)\varphi_m(x)dx + \dots + c_n \int_a^b \varphi_n(x)\varphi_m(x)dx + \dots$$

Eftersom den givna funktionsföljden är ortogonal blir varje integral på höger sida lika med noll utom då $n \neq m$.

$$\int_a^b f(x)\varphi_m(x)dx = c_m \int_a^b \varphi_m(x)\varphi_m(x)dx, \text{ dvs } c_m = \frac{\int_a^b f(x)\varphi_m(x)dx}{\int_a^b \varphi_m(x)\varphi_m(x)dx}.$$

Den sökta utvecklingen blir $f(x) = \sum_{m=1}^{\infty} c_m \cos mx = \sum_{m=1}^{\infty} \frac{\int_a^b f(x) \cos mx dx}{\int_a^b \cos^2 m(x) dx} \cos mx$.

b) Vi bestämmer koefficienterna i utvecklingen $f(x) = c_1 1 + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos nx + \sum_{m=1}^{\infty} b_m \sin mx$.

$$c_1 = \frac{\int_a^b f(x) \cos 1(x) dx}{\int_a^b \cos^2 1(x) dx} = \frac{\int_a^b f(x) dx}{\int_a^b \cos^2 x dx} = \frac{0}{2 \cdot \frac{\pi}{4}} = \frac{\pi^2}{2 \cdot \frac{\pi}{4}} = \frac{\pi}{4}$$

$$a_n = \frac{\int_a^b f(x) \cos nx dx}{\int_a^b \cos nx \cos nx dx} = \frac{\int_a^b f(x) \cos nx dx}{\int_a^b \cos^2 nx dx} = \frac{0}{\int_a^b \cos^2 nx dx}$$

$$a_n = \frac{\int_a^b \left[\left(\frac{\sin nx}{n} \right) \right]_0^{\pi} \cos nx dx}{\int_a^b \cos^2 nx dx} = \frac{\int_a^b \left[\frac{\cos nx}{n^2} \right]_0^{\pi} dx}{\int_a^b \cos^2 nx dx} = \frac{1 \cdot \cos n\pi}{n^2}$$

$$b_m = \frac{\int_a^b f(x) \sin mx dx}{\int_a^b \sin mx \sin mx dx} = \frac{\int_a^b f(x) \sin mx dx}{\int_a^b \sin^2 mx dx} = \frac{0}{\int_a^b \sin^2 mx dx}$$

$$b_m = \frac{\int_a^b \left[\left(\frac{\cos mx}{m} \right) \right]_0^{\pi} \sin mx dx}{\int_a^b \sin^2 mx dx} = \frac{\frac{\pi}{m} \left[\frac{\sin mx}{m^2} \right]_0^{\pi}}{\int_a^b \sin^2 mx dx} = \frac{1}{m}$$

Den sökta utvecklingen är: $f(x) = \frac{\pi}{4} 1 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1 \cdot \cos n\pi}{n^2} \cos nx + \sum_{m=1}^{\infty} \frac{1}{m} \sin mx$.

c) Seriens värde för $x = 0$ erhålles som medelvärdet av funktion i detta språng.

Vi får att värdet är $\frac{f(0+) + f(0-)}{2} = \frac{\pi + 0}{2} = \frac{\pi}{2}$.

SVAR: a) $f(x) = \sum_{m=1}^{\infty} \frac{\int_a^b f(x) \cos mx dx}{\int_a^b \cos^2 m(x) dx} \cos mx$ b) $f(x) = \frac{\pi}{4} 1 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1 \cdot \cos n\pi}{n^2} \cos nx + \sum_{m=1}^{\infty} \frac{1}{m} \sin mx$ c)

$\frac{\pi}{2}$.

13. Härled utgående från definitionen Laplacetransformationen för funktionen $f_h(t) = \begin{cases} \frac{2}{h} & , a \leq t \leq a+h \\ 0 & , t < a, t > a+h \end{cases}$.

Benämna denna transformation $L\{f_h(t)\}$. Låt $h \rightarrow 0$, dvs bestäm gränsvärdet $\lim_{h \rightarrow 0} L\{f_h(t)\}$.

Lös slutligen begynnelsevärdesproblemet $y'' + 4y' + 8y = f(t)$, $y(0) = 0$, $y'(0) = 2$, då $f(t) = \lim_{h \rightarrow 0} f_h(t)$.

Omkastning av gränsövergång och integration förutsättes tillåten.

Lösning:

Insättning i Laplacetransformationens definition ger:

$$L\{f_h(t)\} = \int_0^{\infty} e^{-st} f_h(t) dt = \int_a^{a+h} e^{-st} \frac{2}{h} dt = \left[e^{-st} \frac{2}{-sh} \right]_a^{a+h} = \frac{2}{sh} (e^{-sa} - e^{-s(a+h)}) = \frac{2e^{-sa}}{sh} (1 - e^{-sh})$$

Nu över till gränsövergången och här använder vi MacLaurinutveckling av exponentialfunktionen.

$$\lim_{h \rightarrow 0} L\{f_h(t)\} = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{2e^{-sa}}{sh} (1 - e^{-sh}) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{2e^{-sa}}{sh} (1 - (1 + (-sh) + h^2 H(h))) = \lim_{h \rightarrow 0} 2e^{-sa} (1 + hH(h))$$

Laplacetransformera differentialekvationen:

$$s^2 Y(s) - sy(0) - y'(0) + 4(sY(s) - y(0)) + 8Y(s) = 2e^{-sa}$$

Insättning av begynnelsevillkoren ger:

$$Y(s) = \frac{2}{s^2 + 4s + 8} + \frac{2}{s^2 + 4s + 8} e^{-sa}$$

Kvadratkomplettera nämnaren.

$$Y(s) = \frac{2}{(s+2)^2 + 4} + \frac{2}{(s+2)^2 + 4} e^{-sa}$$

Återtransformera:

$$y(t) = e^{-2t} \sin 2t + U(t-a) e^{-2(t-a)} \sin 2(t-a)$$

$$\text{SVAR: } L\{f_h(t)\} = \frac{2e^{-sa}}{sh} (1 - e^{-sh}), \quad \lim_{h \rightarrow 0} L\{f_h(t)\} = 2e^{-sa},$$

$$y(t) = e^{-2t} \sin 2t + U(t-a) e^{-2(t-a)} \sin 2(t-a).$$

14. a) Definiera begreppet fundamentalmatris.

b) Låt Φ vara en given fundamentalmatris till systemet $\mathbf{X}' = \mathbf{A}\mathbf{X}$.

Bestäm utgående från detta den konstanta matrisen \mathbf{A} .

c) Härled en partikulärlösning till det inhomogena systemet $\mathbf{X}' = \mathbf{A}\mathbf{X} + \mathbf{F}$

Lösning:

a) En fundamentalmatris består av linjärt oberoende kolonner, vilka är lösningar till systemet $\mathbf{X}' = \mathbf{A}\mathbf{X}$.

Antalet kolonner är lika med ordningen hos den kvadratiske matrisen \mathbf{A} .

b) Den givna fundamentalmatrisen Φ satisfierar systemet $\mathbf{X}' = \mathbf{A}\mathbf{X}$, dvs $\Phi' = \mathbf{A}\Phi$.

Härur kan den konstanta matrisen \mathbf{A} multiplicera $\Phi' = \mathbf{A}\Phi$ från höger med inversen till fundamentalmatrisen Φ^{-1} .

Då erhålles $\mathbf{A} = \Phi^{-1} \Phi'$, där Φ^{-1} är invers till fundamentalmatrisen Φ .

c) För att bestämma en partikulärlösning till det inhomogena systemet $\mathbf{X}' = \mathbf{A}\mathbf{X} + \mathbf{F}$ använder vi variation av parametrar och ansätter en partikulärlösning på formen $\mathbf{X}_p = \Phi \mathbf{U}(t)$.

Insättning i det inhomogena systemet ger: $(\Phi \mathbf{U}(t))' = \mathbf{A} \Phi \mathbf{U}(t) + \mathbf{F}$

Derivera: $\Phi' \mathbf{U}(t) + \Phi \mathbf{U}'(t) = \mathbf{A} \Phi \mathbf{U}(t) + \mathbf{F}$.

Omforma: $(\Phi^{-1} \Phi' - \mathbf{A} \Phi) \mathbf{U}(t) + \Phi \mathbf{U}'(t) = \mathbf{F}$.

Fundamentalmatrisens kolonner är lösningar till det homogena systemet vilket innebär att $\Phi^{-1} \Phi' - \mathbf{A} \Phi = \mathbf{0}$.

Vi får då $\Phi \mathbf{U}'(t) = \mathbf{F}$. Multiplicera från vänster med fundamentalmatrisens invers Φ^{-1} .

Det ger $\mathbf{U}'(t) = \Phi^{-1} \mathbf{F}$. Integrera med avseende på t : $\mathbf{U}(t) = \int \Phi^{-1}(t) \mathbf{F}(t) dt$.

KTH Matematik

Vår sökta partikulärlösning är $\mathbf{X}_p = \int_{t_0}^t \Phi(t) \mathbf{F}(t) dt$.

SVAR: a) Se ovan, b) $\mathbf{A} = \int_{t_0}^t \Phi(t) \mathbf{F}(t) dt$, c) $\mathbf{X}_p = \int_{t_0}^t \Phi(t) \mathbf{F}(t) dt$.